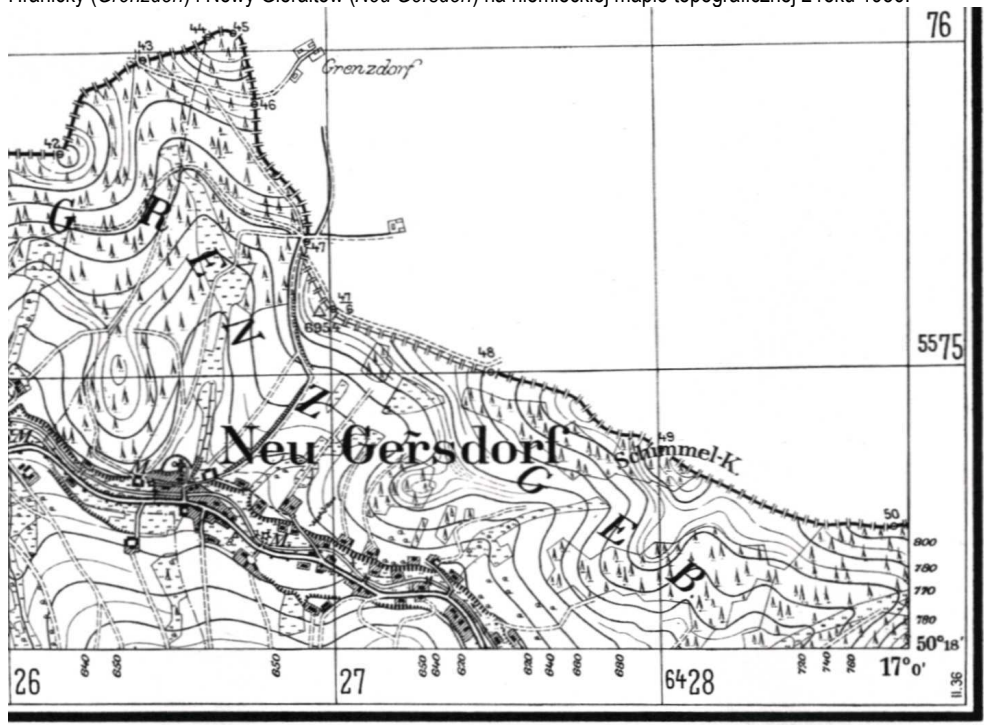

Odległości ze Špičáka do wybranych celów stamtąd widocznych

cel	odległość w kilometrach
Czarna Góra (1205 m)	14
Velká Deštná (1115 m)	43
Szczeliniec Wielki (919 m)	52
Śnieżka (1602 m)	103
Borówkowa (900 m) - wieża	13
Wielka Sowa (1015 m) - wieża	56
Ślęza (718 m) - wieża	67
Kamieniec Ząbkowicki - pałac	26
Topola (225 m) - tama	20
Paczków (240 m) - stare miasto	19
Gromnik (390 m)	46
Otmuchów (225 m) - zamek	22
Nysa (195 m) - stare miasto	31
Opole (175 m) - stare miasto	76
Góra Świętej Anny (404 m)	84
Biskupia Kopa (888 m)	31
Boża Góra (525 m) - kościół	7
Pradziad (1492 m) - wieża	28
Smrk (1125 m)	8

Hraničky (*Grenzdorf*) i Nowy Gierałtów (*Neu Gersdorf*) na niemieckiej mapie topograficznej z roku 1936:

Fragment arkusza 5667 Bad Landeck – uwaga: na trasie przekraczamy południk 17° (liczony od Greenwich)!

W tym przypadku treść mapy w zasadzie kończy się na granicy państwowej, zaznaczono jednak fragmenty niektórych dróg przecinających granicę i pobliskie zabudowania...

Na potrzeby wycieczki 'Zielona granica' (20090627) z cyklu 'Odkrywanie okolicy' (www.odkrywanie.bystrzyca.pl) przygotował Jan Ząsepa

Odkrywanie okolicy – Zielona granica

Hraničky

dodatek wycieczkowy

Hraničky na polskiej mapie turystycznej, o której dziś już mało kto pamięta:

Góry Bardzkie i Żłote - fragment mapy turystycznej Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych Warszawa 1978 - wydanie 1. 1978, skala oryginału 1:60000.

Ponad 30 lat po wysiedleniu Niemców z *Sudetenlandu* i 20 lat po zburzeniu opuszczonych przez nich zabudowań, na polskich mapach turystycznych oprócz czeskich nadal pokutowały nazwy niemieckie: Pilcberk = Pilzberg = Hřibová. Sieć osadnicza przedstawiana była w stanie sprzed wysiedlenia, ale to i tak sukces – akurat ten teren nie miał szczęścia do map turystycznych wydawanych w Czechosłowacji i na mapach tych zamiast 'białej plamy' zaczęła pojawiać się 'strona polska' dopiero pod koniec lat dziewięćdziesiątych 20. wieku!

Hranický

Przed nastaniem człowieka cały obszar dzisiejszych Gór Rychlebskich¹ porastał pralas jodłowo-bukowy. Żyzna nizina na przedgórzu była zasiedlana sporadycznie już w młodszej epoce kamienia, później przyszło osadnictwo słowiańskie. Na tutejszą przyrodę człowiek zaczął wywierać zasadniczy wpływ od 13. wieku. Wówczas z inicjatywy biskupstwa wrocławskiego została przeprowadzona rozległa średniowieczna kolonizacja całego obszaru. Dobitnie świadczą o tym także nazwy powstających miejscowości np. Jeseník pierwotnie nazywał się *Freiwaldau* (wolne miasto w lesie). Aż do wieku 20. lasy były wykorzystywane znacznie intensywniej niż obecnie. Ludzie pozyskiwali drewno w celach budowlanych i na opał, opadłe liście grabili na ściółkę dla bydła. Powszechnie wypasano w lasach zwierzęta. W średniowieczu ogromne ilości drewna przerabiano na węgiel drzewny wykorzystywany głównie w hutach. Zbyt intensywne i nieuregulowane pozyskiwanie drewna spowodowane własnym popytem ze strony kopalni i hut zostało ograniczone w roku 1510 postanowieniem wydanym przez biskupa Jana Thurzo. Nadal jednak znaczną część pozyskiwanego drewna eksportowano na potrzeby powstającej monarchii. W roku 1743 powołano komisję, której celem była inwentaryzacja zasobów leśnych państwa Jeseník. W wyniku jej prac stwierdzono, że więcej niż piątą część powierzchni leśnych stanowiły halizny i miejsca porosłe trawą, z kolejnej piątej części zostały usunięte największe i najsilniejsze drzewa.

Współcześnie większość Gór Rychlebskich jest zalesiona. W porównaniu z przeszłością powierzchni leśnych wręcz przybyło! Powodem jest znaczne wyludnienie całego obszaru po 2. wojnie światowej. Wiele dawnych górskich osad często siłą doprowadzono do zaniku, rolnicze wykorzystanie gleb jest znacznie mniej intensywne. Liczba mieszkańców w powiecie Jeseník (należy doń cały obszar Gór Rychlebskich²) w całym okresie swego rozwoju od roku 1848 do roku 1945 była raczej stała, ale potem w związku z wysiedleniem ludności niemieckiej radykalnie spadła niemal do połowy stanu przedwojennego. W roku 1930 gęstość zaludnienia wynosiła tu 97,4 mieszkańca na 1 km². W roku 1950 tylko 54,2.

W roku 1921 osada Hranický liczyła 41 budynków i 192 mieszkańców. Dziś znajduje się tu tylko ostatnie gospodarstwo, niezamieszkałe stale. Podobny los spotkał i inne miejscowości (stan z roku 1921): Ruženec 8 domów, 34 mieszkańców, Hřibová 21 domów, 85 mieszkańców, Kamenné 46 domów, 188 mieszkańców, Hranická 22 domy i 112 mieszkańców. W latach 50. zostały zalesione liczne dawne pola orne, łąki i pastwiska. Człowiek spostrzegawczy dawne siedliska może rozpoznać dzięki starannie poukładanym stertom kamieni i kamionkom (wały rolne kamienie zbierane z dawnych poletek), a także po jednowiekowych, dziś już odradzających się, monokulturach świerkowych.

Dziś dla Hranických typowe są głównie różne typy zbiorowisk łąkowych. Nie są to wprawdzie naturalne kwietne łąki, które gdzieś indziej są przedmiotem ochrony, niemniej również i tu możemy spotkać interesujące rośliny i chronione zwierzęta. Na przykład niewielkiego ptaszka pokląskwę (*Saxicola rubetra*), który lubi przesiadywać na wierzchołkach najwyższych traw, albo tajemniczego i niewidzialnego derkacza (*Crex crex*), wydającego ów charakterystyczny głos brzmiący na łące zwłaszcza podczas letnich nocy (to przyczyna jego łacińskiej nazwy). Podobnie obecność przepiórki (*Coturnix coturnix*) wyczuć raczej tylko dzięki jej typowemu nawoływaniu "pět pěněz"³ niż mielibyście ją w ogóle dostrzec. Ostatnimi laty był tu obserwowany także orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*) i to nawet w okresie legowym.

Z bogactwa mineralnego Gór Rychlebskich

Góry Rychlebskie dzięki swemu długiemu i skomplikowanemu rozwojowi skrywają wiele surowców mineralnych - zarówno rudnych jak i innych. Spośród licznych wystąpień rud żelaza, największe jest złóżo "Hranická". Znane już od średniowiecza, zostało ponownie otwarte w roku 1856 w związku z ówczesną koniunkturą w produkcji żelaza. Rudę dostarczano do hut w Javorné koło Ondřejovic. Wydobycie prowadzono najpierw sztolnią Eduard, w końcu podapółkilometrową sztolnią odwadniającą. Po roku 1890 zostały wydrążone sztolnie Oskar i Karolina. Wydobycie zakończono w roku 1904 a kopalnię zatopiono.

Od roku 1951 złóżo zostało ponownie rozpoznane nowoczesnymi metodami. Przeprowadzono kartowanie geologiczne, badania geofizyczne i wstępne prace wiertnicze. Została odwodniona stara sztolnia i poprowadzona gęsta sieć rowów odkrywkowych (szurfów) dla sporządzenia odkrytej mapy geologicznej. Następnie zostały wykonane badania wiertnicze już we właściwej sieci odwiertów dla ustalenia kierunku i zapadania w głąb. Złóżo dokładnie zbadało pracami górniczymi na poziomie sztolni i 1. poziomie w głębi. Korytarze drążono w kierunku północ-południe na długości ok. 800 m i na całej ich długości miażdżość złóża badano krótkimi przekopami. 1. poziom węglony został założony ze ślepej komory 55 m pod poziomem sztolni.

Prace badawcze wykazały, że złóżo żelaza Hranická rozwinęło się w 2 równoległych poziomach marmurów dolomitycznych, części pstrych paraserii z przeważającymi biotytowymi i dwuluszczykowymi paragnejsami i biotytowymi rogowcami. Należy do serii ze Starego Miasta. Rudę żelaza stanowi głównie magnetyt z wtrąceniami Zn-spineliu, mniej hematyt. W jeszcze mniejszym stopniu występują tam siarczki: galenit, sfalerit, pirit, pirit i chalkopirit. Magnetyt tworzy większe ziarna (o rozmiarach od 2,5 mm) i drobnoziarniste agregaty. Ruda jest paskowana, prążki rudy leżą na przemian z prążkami węglanów i krzemianów. W pobliżu po stronie polskiej jest kilka podobnych złóż. Okruszczenie jest najprawdopodobniej wieku przedwarszawskiego. Dokumentowanie złóża zakończono ustaleniem całkowitego tonażu wysokiej jakości zasadowych rud żelaza około 500 000 t ze średnią zawartością żelaza 32%. W kolejnych latach złóżo zostało wyeksploatowane.

Inne ciekawe złóżo rudne "Stříbrník" znajduje się na południowy zachód od Granicznej, w Nyznerowie. Rudy polimetaliczne (Cu, Pb, Zn) z istotną zawartością srebra są wytrącone w żyłach krzemionkowych. Pasma rudonośne o długości 100 m zalega w łupkach ze Skoroszyc przy ich kontakcie z żyłą błoniastego amfibolitu. Było eksploatowane już w średniowieczu. Dalsze prace prowadzono w wieku XIX. W okolicy jest wiele żył krzemionkowych, często okruszczonych srebronośnym galenitem.

W pobliżu złóża Stříbrník są pięknie zachowane pozostałości wydobycia krzemienia z XV wieku i późniejsze dla hut szkła w Nyznerowie, Skoroszycach i Wilczycach.⁴

¹ Góry Rychlebskie (Rychlebské hory) to część Sudetów dzielona przez Polaków dodatkowo na Góry Złote i Góry Białskie. Z tych różnic w podejściu do podziału Sudetów na jednostki fizyczno-geograficzne oraz w dokładnym wytyczeniu linii granicznych wynikają nieporozumienia dotyczące najwyższych szczytów tych pasm górskich, ale o tym może przy innej okazji...

² To akurat nieprawda, ponieważ południowa część Gór Rychlebskich leży w powiecie Šumperk.

³ "Pět pěněz" to po czesku "pięć monet". Przepiórki polskie gadają nieco inaczej: "pit pili", ewentualnie (dawniej) "Pid-pi-lit". Oskar Kolberg pisał o przepiórcie tak: "Pid-pi-lit, pid-pi-lit, pożyczyla derkaczowi pszenici piat' glit". Derkacz jej na to: "daže try, try, try." I tak zgodzić się nie mogą...

⁴ Ciekawostka: niemiecka nazwa przepiórki to "Wachtel" a derkacz w tym języku to "Wachtelkönig" czyli "król przepiórczy".

⁵ Stříbrník będzie jednym z celów którejś z kolejnych wycieczek.

Originalna tablica z tekstem czeskim stoi przy wiaze turystycznej w Hranických, a jej wersja elektroniczna dostępna jest w Internecie: http://rychleby.cz/assets/images/naucna_stezka_01_deska_8.jpg.